

การออกแบบสร้างสรรค์นวัตกรรมโคมล้านนาร่วมสมัย
สำหรับผู้ประกอบการในชุมชนเมืองสาทรหลวง จังหวัดเชียงใหม่
Design and Create Contemporary Lanna Lantern Innovation for
Operators in Mueang Sart Luang Community, Chiang Mai Province

ศุภกร สมมิตร*
Suphakorn Sommitr*

Received: January 17, 2023

Revised: May 13, 2023

Accepted: May 31, 2023

บทคัดย่อ

การออกแบบสร้างสรรค์นวัตกรรมโคมล้านนาร่วมสมัยสำหรับผู้ประกอบการในชุมชนเมืองสาทรหลวง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อออกแบบสร้างสรรค์นวัตกรรมโคมล้านนาร่วมสมัยสำหรับผู้ประกอบการในชุมชนเมืองสาทรหลวง จังหวัดเชียงใหม่ (2) เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การสร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์โคมล้านนา ร่วมสมัย ร่วมกับการแลกเปลี่ยนกับตัวแทนชุมชน สำหรับกลุ่มผู้ประกอบการร้านค้า และผู้ผลิตในชุมชนเมืองสาทรหลวง จังหวัดเชียงใหม่

โดยเป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ผ่านกระบวนการจัดการองค์ความรู้ (Knowledge Management Process) ร่วมกับตัวแทนผู้ผลิตผู้ประกอบการในชุมชนเมืองสาทรหลวง โดยแบบสัมภาษณ์ข้อมูลเบื้องต้น สำหรับกลุ่มตัวอย่าง (ผู้ผลิต/ ผู้ประกอบการ) พบว่า โคมแบบ 8 เหลี่ยมขายดีที่สุด และประสบปัญหาหนักที่สุด จึงนำมาเป็นกรณีศึกษาในการวิจัย ส่วนความต้องการรูปแบบโคมใหม่ ได้พัฒนา รูปแบบของโคมกระบอกรูปทรง 4 เหลี่ยม ที่สามารถพับ ลดขนาดให้เล็กลงทั้ง 2 รูปแบบ เพื่อแก้ปัญหาในด้าน (1) การแบกรับต้นทุนการขนส่งที่สูงเกินราคาสินค้า (2) ขนาดที่มีผลต่อการบรรจุทำให้การส่งหรือเก็บพักสินค้าเปลืองพื้นที่ใช้สอย (3) รูปแบบสินค้าไม่แปลกใหม่ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงลูกค้ากลุ่มใหม่หรือเปิดตลาดใหม่ได้ (4) ขาดอัตลักษณ์เกิดการลอกเลียนแบบทำให้ลดคุณค่าความงามของ โคมไม่เป็นที่โดดเด่น ผู้วิจัยวิเคราะห์ปัญหาด้านรูปทรงและประโยชน์ใช้สอย โดยใช้แนวคิดการออกแบบหัตถกรรมเชิงนวัตกรรม แก้ปัญหาทางด้านรูปทรงของโคม 8 เหลี่ยมซึ่งประกอบด้วย ส่วนหัว (ที่เรียกว่าจิก) ส่วนกลาง และส่วนหาง โครงสร้างทำจากไม้ไผ่ ยึดเข้าหากันด้วยกาวยางผสมลาเท็กซ์ หุ้มด้วยผ้า เมื่อพัฒนาร่วมกับชุมชนลดทอนโครงสร้างเส้นตั้งออก เหลือโครงไว้สั้นนอน แล้วใช้ตัวผ้าที่เป็นตัวตั้งรั้งยึดรูปทรงยังคงความเป็นเอกลักษณ์ (8 เหลี่ยมตามเดิม) ให้สามารถพับเก็บได้ และคลี่กางออกเมื่อต้องใช้งาน

* อาจารย์ประจำหลักสูตรออกแบบอุตสาหกรรม คณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงใหม่ 50300 ประเทศไทย

* Division of Industrial Design, Faculty of Arts and Architecture, Rajamangala University of Technology Lanna, Chiang Mai, 50300, Thailand
Corresponding author E-mail: ajdoi.design@gmail.com

โดยไม่เสียรูปทรง และโคมกระบอกรูปทรงสี่เหลี่ยม ลักษณะส่วนล่าง และบนของโคมสามารถยืดออกเพื่อการจัดเก็บ และกางออกใช้งานไม่เสียรูปทรงแต่ยังคงเน้นการแสดงลวดลายส่วนที่เป็นอัตลักษณ์ของเชียงใหม่ แล้วทำการจัดอบรม ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ชุมชน โดยมีการประเมินความพึงพอใจจากกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการ จำนวน 15 คน พบว่า โคมแบบ 8 เหลี่ยม โดยรวม มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ อยู่ในระดับดี (\bar{x}) 4.38 S.D. = 0.49 จำแนกเป็นด้านรูปทรง อยู่ในระดับดีมาก (\bar{x}) 4.50 S.D. = 0.46 ด้านประโยชน์ใช้สอย อยู่ในระดับดีมาก (\bar{x}) 4.52 S.D. = 0.46 และด้านวัสดุ และกรรมวิธีการผลิต อยู่ในระดับดี (\bar{x}) 4.13 S.D. = 0.55 และโคมแบบ 4 เหลี่ยม โดยรวมมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ อยู่ในระดับดี (\bar{x}) 4.56 S.D. = 0.45 จำแนกเป็นด้านรูปทรง อยู่ในระดับดีมาก (\bar{x}) 4.0 S.D. = 0.45 ด้านประโยชน์ใช้สอย อยู่ในระดับดีมาก (\bar{x}) 4.60 S.D. = 0.47 และด้านวัสดุและกรรมวิธีการผลิต อยู่ในระดับดี (\bar{x}) 4.40 S.D. = 0.44

Abstract

Design and create contemporary Lanna lantern innovation for operators in Mueang Sart Luang community, Chiang Mai province aimed (1) to design and create contemporary Lanna lantern innovation for operators in Mueang Sart Luang community, Chiang Mai province, (2) to pass on knowledge about innovation creation of contemporary Lanna lanterns together with exchanging with community representatives for stores and producers in Mueang Sart Luang community, Chiang Mai province.

This research was conducted on the basis of participatory action research (PAR) through knowledge management process together with producers' representatives in Mueang Sart Luang community. A preliminary interview with the sample (producers/operators) indicated that octagonal lanterns were the bestselling and the most problematic lanterns. Consequently, it was used as a case study in the research. As for a requirement for a new design of lanterns, cylindrical lanterns with square frame are developed to be folded and rushed into small size to solve the problem of transport cost that is higher than product prices, (2) the sizes that affect packaging took up space when being delivered and stored, (3) product designs were not new, unable to access new groups of customers or new markets, (4) a lack of identity, making the product easily imitated and its aesthetic value was reduced. The researcher analyzed problems related to its shapes and usefulness by using a concept of innovative design of craft products to solve the shape problem of octagonal lanterns consisting of the head part called Jik, the body part, and the tail part. Its structure is made of pieces of bamboo attached together with latex glue and covered by a piece of fabric. When developed with the community, vertical structure was reduced while horizontal structure was maintained. Fabric was used to hold its shape and identity (octagonal shape) for being folded and unfolded when being used without destroying the shape. With regard to cylindrical lanterns with square frame, the top and bottom of the lantern could be shortened to be easily folded and unfolded when being used without destroying the shape while emphasis was placed on designs showing the identify of Chiang Mai. Knowledge was passed on to the community. Satisfaction of

the sample consisting of 15 operators was evaluated. It was found that satisfaction with the octagonal lantern was at a good level (\bar{x}) 4.38, S.D. = 0.49. Classified by its shape, satisfaction was at an excellent level (\bar{x}) 4.50, S.D. = 0.46. Satisfaction with usefulness was at an excellent level (\bar{x}) 4.52, S.D. = 0.46, satisfaction with materials and production process was at a good level (\bar{x}) 4.13 S.D. = 0.55. Overall satisfaction with the cylindrical lantern with square frame was at a good level (\bar{x}) 4.56, S.D. = 0.45. Classified by its shape, satisfaction was at an excellent level (\bar{x}) 4.0, S.D. = 0.45, satisfaction with usefulness was at an excellent level (\bar{x}) 4.60 S.D. = 0.47 and satisfaction with materials and production process was at a good level (\bar{x}) 4.40, S.D. = 0.44.

คำสำคัญ: นวัตกรรมผลิตภัณฑ์โคมล้านนา ส่งเสริมการขาย ชีวิตวิถีใหม่ ชุมชนเมืองสาทรหลวง จังหวัดเชียงใหม่
Keywords: Lanna lantern product innovation, Sale promotion, New Normal, Muang Sart Luang urban community, Chiang Mai province

บทนำ

โดยอดีตชุมชนเมืองสาทรหลวง ตำบลหนองหอย อำเภอเมืองเชียงใหม่ จัดเป็นชุมชนดั้งเดิมที่มีการรวมกลุ่มกันของ “กลุ่มทำโคมล้านนาเมืองสาทร จังหวัดเชียงใหม่” เน้นผลิตโคมทั้งรูปแบบดั้งเดิม และโคมประยุกต์ที่มีรูปทรงและรูปแบบที่หลากหลายทั้งวางจำหน่ายหน้าร้านโดยตรง หรือสามารถผลิตตามความต้องการของลูกค้าทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทำโคมล้านนาไว้อย่างเหนียวแน่น จนกลายเป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงมาจนถึงปัจจุบัน ผ่านกระบวนการอนุรักษ์และถ่ายทอดจากการบอกเล่าด้วยวาจา สาดิต การปฏิบัติจริง นอกจากนี้ วัดเมืองสาทรยังมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เริ่มจากบุคคลถ่ายทอดให้กับคนในครอบครัว แล้วขยายไปสู่ชาวบ้านในชุมชน นักเรียน นักศึกษา และผู้ที่สนใจ

ญาติาวีมินทร์ พิฆทองกลาง และประทีป พิฆทองกลาง ได้ทำการวิจัยเรื่อง โคมล้านนา : รูปแบบการผลิตแบบดั้งเดิมและประยุกต์ สมัยใหม่เชิงพาณิชย์ เพื่อศึกษาประวัติ ลักษณะ ชนิดลวดลายของโคมล้านนา รวมถึงรูปแบบการผลิตโคมแบบดั้งเดิมและแบบประยุกต์สมัยใหม่ พื้นที่วิจัย คือ ชุมชนเมืองสาทรหลวง ตำบลหนองหอย อำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า 1. โคมล้านนาเป็นภูมิปัญญาที่ผสมผสานความเชื่อระหว่างศาสนาพราหมณ์ และพุทธที่ถูกรังสรรค์ผ่านงานศิลปะเพื่อใช้เป็นเครื่องสักการบูชาพระพุทธรูปเจ้าในประเพณียี่เป็ง (ลอยกระทง) ตามคติที่ว่า แสงสว่างจากโคมจะช่วยให้ชีวิตตน มีความเจริญรุ่งเรือง โคมล้านนาที่ผลิตในชุมชนเมืองสาทร เริ่มต้นโดยแม่ครูบัวไหล คณะปัญญา โดยสร้างสรรค์และประดิษฐ์โคมรูปแบบใหม่ รวมถึงสืบทอดรูปแบบเก่าไว้ มี 4 ลักษณะ คือ 1) โคมถือ 2) โคมแขวน 3) โคมตั้ง และ 4) โคมลอย แบ่งเป็น 10 ชนิด คือ 1) โคมเสมาธรรมจักรหรือโคมแปดเหลี่ยม 2) โคมไห 3) โคมกระจัง 4) โคมดาว 5) โคมเงี้ยว 6) โคมหุกระต่าย 7) โคมกระบอก 8) โคมผัด 9) โคมแอม 10) โคมญี่ปุ่น ลวดลายที่นิยมมี 16 ลาย ตัวอย่างเช่น ดอกบัว ดอกจอก สัตว์สิบสองราศี เป็นต้น 2. การผลิตแบบดั้งเดิมนิยมใช้วัสดุจากธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่เสี้ยน กระดาษสา กระดาษข่าว เขือก ด้าย ไหมพรม แบ่งเป็ยก ผ้า เป็นต้น ซึ่งแบบประยุกต์สมัยใหม่ นิยมใช้วัสดุที่หาง่ายและย่นเวลาในการผลิต เช่น ลวดเย็บกระดาษ กาวลาเทกซ์ ลวด กาวร้อน เป็นต้น รูปแบบการผลิต มีขั้นตอนหลัก 5 ขั้นตอน คือ 1) การเตรียมอุปกรณ์ ทำโครงสร้างตัวโคมและหูโคม 2) การปิดกระดาษสาหรือผ้า 3) การทำหาง 4) พับ ตัดลวดลายประดับโคม 5) ตกแต่งลวดลาย (ญาติาวีมินทร์ พิฆทองกลาง และประทีป พิฆทองกลาง, 2561) ได้

ซึ่งการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ตัวแทนของกลุ่มผู้ผลิตโคมล้านนาในชุมชน เพื่อคัดเลือกประเภทของโคมที่ขายดีที่สุด และประสบปัญหามากที่สุด มาเป็นกรณีศึกษาในการวิจัย ได้แก่ โคมแขวนแบบ 8 เหลี่ยม ส่วนการออกแบบโคมรูปทรงใหม่ ได้พัฒนาโคมกระบอก รูปทรง 4 เหลี่ยมให้มีรูปแบบที่ร่วมสมัย เหมาะสำหรับการตกแต่งภายในสถานที่ และสามารถลดขนาดประหยัดพื้นที่ในการจัดเก็บ

ด้วยสถานการณ์จากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (โควิด-19) ทำให้หลายพื้นที่ได้รับผลกระทบ การจำหน่ายสินค้าแบบออนไลน์จึงเข้ามามีบทบาทต่อการค้าขายเพื่อหารายได้เลี้ยงชีพ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ ตัวแทนร้านแม่ฮ้อยโคมล้านนา ปัญหาหลักที่พบของผู้ประกอบการในชุมชน ได้แก่ (1) การแบกรับต้นทุนการขนส่งที่สูงเกินราคาสินค้าทำให้เสียโอกาสสำหรับการขายให้กลุ่มลูกค้าทางไกล (2) ขนาดที่มีผลต่อการบรรจุทำให้การส่งหรือเก็บพักสินค้าเปลืองพื้นที่ใช้สอย (3) รูปแบบสินค้าไม่แปลกใหม่ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงลูกค้ากลุ่มใหม่หรือเปิดตลาดใหม่ได้ (4) รูปแบบที่เกิดการลอกเลียนแบบทำให้ลดคุณค่าความงามของโคมไม่เป็นที่โดดเด่น ส่งผลต่อยอดจัดจำหน่ายจากรายได้เฉลี่ยถึงราวปีละ 600,000-800,000 ปี ลดน้อยลงมาก เพราะทั้งกลุ่มลูกค้าและผู้ผลิตต้องแบกรับเรื่องค่าขนส่งที่แพง ด้วยขนาดและรูปทรงของโคมรูปแบบเดิม

ภาพที่ 1 แสดงรูปแบบการจัดเก็บโคมล้านนารูปทรง 8 เหลี่ยมหลังจากผลิต และปัญหาการจัดวางในการขนส่ง

จากปัญหาข้างต้นทำให้รายได้ความเป็นอยู่ของกลุ่มผู้ประกอบการ และชุมชนลดน้อยลงเป็นอย่างมาก ดังนั้น การนำนวัตกรรม (Innovation) อันได้แก่ การสร้างสิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้ และความคิดสร้างสรรค์ที่มีประโยชน์ต่อเศรษฐกิจ และสังคม (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2560) มาแก้ปัญหา และสร้างสรรค์ประยุกต์ใช้ร่วมกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมบริการ การออกแบบหัตถกรรมเชิงนวัตกรรม หรือแม้กระทั่งนวัตกรรมกระบวนการเพื่อสร้างผลกำไร และส่งผลกระทบต่อที่สืบไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ จากองค์ความรู้ และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

ประเด็นที่เป็นแกนสำคัญของความหมายนวัตกรรม พบว่า มีอยู่ 3 ประเด็นที่เป็นมิติสำคัญของนวัตกรรม คือ

1. ความใหม่ (Newness) สิ่งที่ได้รับการยอมรับว่า มีคุณลักษณะเป็นนวัตกรรมได้นั้นมีมิติแรกที่ต้องมีความใหม่ หมายถึง เป็นสิ่งใหม่ที่ถูกพัฒนาขึ้น ซึ่งอาจจะมึลักษณะเป็นตัวผลิตภัณฑ์ บริการ หรือ กระบวนการ โดยจะเป็นการปรับปรุงจากของเดิมหรือพัฒนาขึ้นใหม่ก็ได้

2. ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ (Economic Benefits) คือ การให้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ หรือการสร้างความสำเร็จในเชิงพาณิชย์ ซึ่งนวัตกรรม จะต้องสามารถทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มได้จากการพัฒนาสิ่งใหม่ๆ นั้น ซึ่งผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นอาจจะสามารถวัดได้เป็นตัวเงินโดยตรง หรือไม่เป็นตัวเงินโดยตรงก็ได้

3. การใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ (Knowledge and Creativity Idea) หมายถึง สิ่งที่จะถือเป็นนวัตกรรมได้นั้น จะต้องเกิดจากการใช้ความรู้ และความคิดสร้างสรรค์เป็นฐานของการพัฒนาให้เกิดใหม่ขึ้นใหม่ ไม่ใช่เกิดการลอกเลียนแบบ การทำซ้ำเป็นต้น (สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์ และคณะ, 2553)

จึงสรุปได้ว่า นวัตกรรม เป็นสิ่งใหม่ที่ถูกพัฒนาขึ้นให้เกิดประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ การใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาให้เกิดขึ้นใหม่โดยจะเป็นการปรับปรุงจากของเดิมหรือพัฒนาขึ้นใหม่เลยก็ได้ ซึ่งอาจจะมีลักษณะเป็นตัวผลิตภัณฑ์ บริการ หรือกระบวนการ

การออกแบบหัตถกรรมเชิงนวัตกรรม

คำว่า หัตถกรรม ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 หมายถึง งานช่างที่ทำด้วยมือ โดยถือประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546)

และ หัตถกรรม หมายถึง สิ่งที่สร้างขึ้นด้วยฝีมือมนุษย์ แสดงออกถึงความชำนาญชำนาญของผู้ผลิต ในขั้นแรกสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน ต่อมามีการพัฒนา และปรับปรุงรูปแบบ การใช้วัสดุและกรรมวิธีการผลิตมาโดยตลอดเป็นเวลานานับพันปีจนเป็นงานศิลปะที่ตอบสนองประโยชน์ใช้สอยและมีคุณค่าความงาม (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2536)

นอกจากนี้ งานหัตถกรรม ยังหมายถึง การทำด้วยฝีมือช่างซึ่งเริ่มต้นทำกันในบ้าน หมู่บ้าน โดยที่ชาวบ้านใช้เวลาออกเหนือจากอาชีพหลัก เป็นการทำงานอดิเรกเพื่อเพิ่มพูนรายได้ เพื่อการดำรงชีวิตให้ดีขึ้นและทำขึ้นเพื่อใช้กันเองในครอบครัว โดยใช้วัสดุที่หาง่ายตามท้องถิ่นนั้นๆ มีรูปแบบเฉพาะตามลักษณะของวัสดุ สภาพการใช้งาน และความพอใจของผู้ผลิตในแต่ละท้องถิ่นทำให้เกิดรูปแบบเฉพาะของท้องถิ่น (ศิริวัฒน์ นารีเลิศ, 2557)

สรุปได้ว่า หัตถกรรม หมายถึง ผลงานสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ที่มีประโยชน์และมีคุณค่า ทำจากวัสดุธรรมชาติ และใช้เครื่องมือพื้นฐานในการผลิตด้วยทักษะฝีมือ และความชำนาญที่ได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการถ่ายทอดสืบทอดกันมา เกิดเป็นผลงานหัตถกรรมที่มีคุณค่า เพื่อนำมาใช้งานให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อม แสดงถึงความ เป็นอัตลักษณ์และศิลปวัฒนธรรมของงานหัตถกรรมในท้องถิ่นนั้น (ตระกูลพันธ์ พัชรเมธา, 2559)

ดังนั้นความหมายของ **หัตถกรรมเชิงนวัตกรรม** หมายถึง งานสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ที่มีประโยชน์และมีคุณค่า ทำจากวัสดุธรรมชาติ และใช้เครื่องมือพื้นฐานในการผลิตด้วยทักษะฝีมือ และความชำนาญที่ได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการถ่ายทอดสืบทอดกันมา เพื่อนำมาใช้งานให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อม แสดงถึงความ เป็นอัตลักษณ์ และศิลปวัฒนธรรมของงานหัตถกรรมในท้องถิ่น โดยนำมาพัฒนาใหม่จากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

การออกแบบหัตถกรรมเชิงนวัตกรรม คือ การบูรณาการองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีและความคิดสร้างสรรค์ สู่การออกแบบและพัฒนางานหัตถกรรมร่วมสมัย เพิ่มมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจ ซึ่งแนวคิดการออกแบบหัตถกรรมเชิงนวัตกรรม มีองค์ประกอบ 2 ส่วนคือ 1) คุณค่าของงานหัตถกรรม ประกอบด้วย 1.1) คุณค่าความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity Values) 1.2) คุณค่าของวัสดุและกรรมวิธีการผลิต (Material and Process Values) 1.3) คุณค่าทางความงาม (Aesthetic Values) และ 1.4) คุณค่าทางประโยชน์ใช้สอย (Functional Values) 2) นวัตกรรม ประกอบด้วย 2.1) ความใหม่ (Newness) 2.2) ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ (Economic Benefits) 2.3) การใช้ความรู้ (Knowledge) และ 2.4) ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity Idea) ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าว จะเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานหัตถกรรมเชิงนวัตกรรม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแบบให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคและแสดงออกถึงคุณค่าของงานหัตถกรรมเชิงนวัตกรรมอย่างชัดเจน (ตระกูลพันธ์ พัชรเมธา, 2559)

จึงทำให้ผู้วิจัยออกแบบสร้างสรรค่นวัตกรรมสโคมล้ำนาร่วมสมัยสำหรับผู้ประกอบการในชุมชนเมืองสาทรหลวงจังหวัดเชียงใหม่ และจัดทำโครงการถ่ายทอดองค์ความรู้ร่วมกับการแลกเปลี่ยนกับตัวแทนชุมชน เพื่อช่วยกลุ่มผู้ประกอบการร้านค้า และผู้ผลิตในชุมชน ตามยุทธศาสตร์ชาตินโยบายแผนพัฒนาประเทศด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมความเป็นอยู่ทั้งด้านคุณภาพชีวิตสังคม และเศรษฐกิจภายในชุมชนให้เกิดความยั่งยืนจากนวัตกรรมผ่าน นวัตกรรมในชุมชน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อออกแบบสร้างสรรค่นวัตกรรมสโคมล้ำนาร่วมสมัยสำหรับผู้ประกอบการในชุมชนเมืองสาทรหลวง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การสร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์สโคมล้ำนาร่วมสมัย ร่วมกับการแลกเปลี่ยนกับตัวแทนชุมชน สำหรับกลุ่มผู้ประกอบการร้านค้า และผู้ผลิตในชุมชนเมืองสาทรหลวง จังหวัดเชียงใหม่

วิธีการศึกษา/ เครื่องมือในการวิจัย/ ระเบียบวิธีวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยภายใต้โครงการจัดการความรู้การวิจัย และถ่ายทอดเพื่อการใช้ประโยชน์ประจำปี 2565 โดยใช้เป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ผ่านกระบวนการจัดการองค์ความรู้ (Knowledge Management Process) ซึ่งประกอบด้วย 7 ขั้นตอน จากแนวคิดโมเดลเซกิ (SECI Model) ถูกเสนอโดย โนนากะ กับ ทาเคอุชิ ซึ่งเป็นวงจรในการสร้างและถ่ายทอดความรู้ผ่านกระบวนการ 4 ลักษณะ หมุนเป็นเกลียวไปเรื่อยๆ ทั้งการเรียนรู้ การสร้าง และการถ่ายทอดความรู้ใหม่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุด (อุทุมพร จามรและคณะ, 2553) โดยกระบวนการมีส่วนร่วมในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง การดำเนินการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการผลิตสโคมล้ำนาร่วมสมัยของชุมชนเมืองสาทรหลวง เปิดโอกาสให้กลุ่มคนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่จะกำหนดแนวทางการอนุรักษ์และสืบทอดด้วยตนเอง โดยเฉพาะขั้นตอนของการวางแผนและการแก้ไขปัญหาในเรื่องต่างๆ ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วม ได้แก่ กระบวนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ มีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการประเมินผล กระบวนการเรียนรู้ใช้จากการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน จะต้องสำรวจความต้องการ ความสมัครใจในการจัดตั้งกลุ่มร่วมกัน ผู้นำกลุ่มเริ่มหาความรู้เกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่ม และความรู้เกี่ยวกับงานที่จะทำด้วยตนเองก่อน และขยายผลความรู้ไปยังสมาชิกที่สนใจ ใช้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการเตรียมสมาชิกของชุมชน ให้มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการงานนั้นๆ โดยใช้การเรียนรู้แบบทดลองทำกันเองในระยะแรกกลุ่มสมาชิก เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง (วรัทยา ธรรมกิติภพ, 2559)

1. การกำหนดพื้นที่ของงานวิจัย

ชุมชนเมืองสาทรหลวง เทศบาลนครเชียงใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยจัดกิจกรรมอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้ ณ วัดเมืองสาทรน้อย และโรงเรียนวัดเมืองสาทร เทศบาลนครเชียงใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

2. ผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่างสมาชิกกลุ่มผู้ประกอบการ ได้แก่ ร้านแม่อยู่โคมล้ำนาร่วมสมัย และร้านรัตนโคมล้ำนาร่วมสมัย โดยลงพื้นที่รอบที่ 1 และรอบที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลตัวอย่างจำนวนรอบละ 15 ท่าน โดยลงพื้นที่เพื่อ (1) แลกเปลี่ยนความรู้ (2) สกัดความรู้จากชุมชนร่วมกับผู้วิจัย (3) ผนวกความรู้ และ (4) ผนึกความรู้นำความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติจริงจนเกิดเป็นประสบการณ์ทักษะใหม่ เป็นกลุ่มตัวอย่างร้านที่ได้ร่วมกันพัฒนา

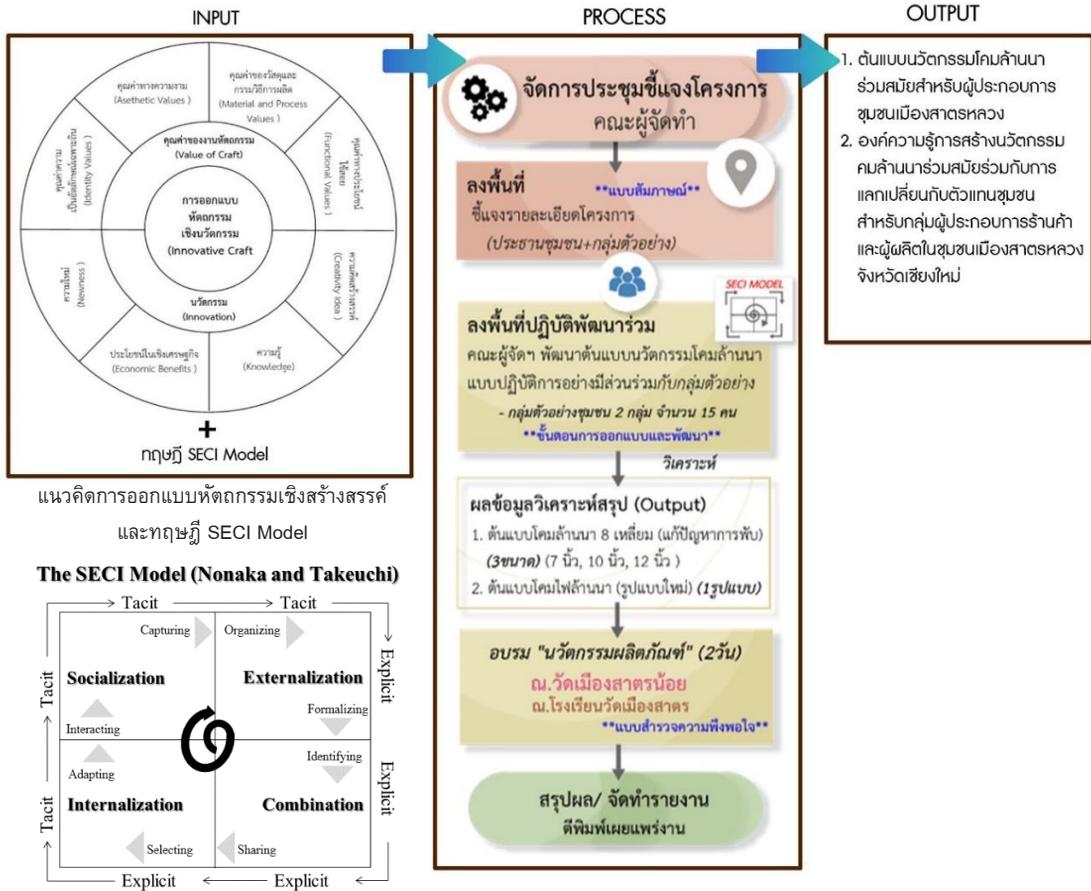
3. เครื่องมือในงานวิจัย

แบบสัมภาษณ์ข้อมูลเบื้องต้น สำหรับกลุ่มตัวอย่าง (ผู้ผลิต/ ผู้ประกอบการ)

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured interviews) สำหรับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง แม่ครูศิลป์
ล้านนา และประธานชุมชน ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview)

แบบสำรวจความพึงพอใจที่ใช้แบบมาตราวัด Likert Rating Scales 5 ระดับ

4. กรอบแนวคิด

ภาพที่ 2 แสดงกรอบแนวคิดงานวิจัย

5. ขั้นตอนวิธีการดำเนินงาน

5.1 ลงพื้นที่เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อหาแนวทางในการดำเนินงาน และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเมืองสาทรหลวง อ.เมือง จ.เชียงใหม่ เพื่อใช้ในการประยุกต์ รวมถึงเก็บข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนเพื่อวางแผนการถ่ายทอดองค์ความรู้

5.2 ผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และพัฒนาผลิตภัณฑ์ร่วมกับตัวแทนกลุ่มคณาล้านนา เพื่อให้ได้รูปแบบและพัฒนาต้นแบบให้ประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับทักษะฝีมือเดิมของชุมชน ได้แก่

โคมลันนา 8 เหลี่ยม (รูปแบบเดิม) ให้มีลักษณะพับ สามารถลดขนาดประหยัดพื้นที่ในการจัดเก็บ มี 3 ขนาด คือโคม 7 นิ้ว 10 นิ้ว และ 12 นิ้ว (ซึ่งเป็นขนาดที่ขายดีที่สุด) จำนวน 1 ชุด เน้นการออกแบบหัตถกรรมเชิงนวัตกรรม คือ การบูรณาการองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ สู่การออกแบบและพัฒนางานหัตถกรรมร่วมสมัย เพิ่มมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจ และ โคมลันนาแบบ 4 เหลี่ยม (รูปแบบใหม่ ซึ่งพัฒนาต่อยอดจากโคมกระบอก) ให้มีลักษณะพับ สามารถลดขนาดประหยัดพื้นที่ในการจัดเก็บได้เช่นเดียวกัน

5.3 จัดกิจกรรมอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบสร้างสรรค์นวัตกรรมโคมลันนาร่วมสมัยสำหรับสำหรับผู้ประกอบการในชุมชนเมืองสาทรหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ณ.วัดเมืองสาทรน้อย และ ณ. โรงเรียนวัดเมืองสาทร จำนวน 2 วัน กลุ่มเป้าหมายคือ ทายาทรุ่นใหม่ คนในชุมชนหรือบริเวณใกล้เคียง และบุคลากรทางหน่วยงานภาครัฐ เพื่อช่วยสนับสนุนต่อยอด รวมถึงผู้ประกอบการในชุมชนเมืองสาทรหลวง และผู้ที่สนใจ โดยวิทยากรอบรม ได้แก่ นักวิจัย และตัวแทนสมาชิกกลุ่มผู้ประกอบการร้านรัตนโคมลันนา จำนวน 4 คน ที่พัฒนารูปแบบร่วมกัน

5.4 เก็บวัดผลเพื่อสำรวจพึงพอใจในประเด็นของรูปทรงและการใช้งานของผู้เข้าร่วมอบรม รวมถึงกิจกรรมจากองค์ความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

5.5 ประเมินผล วิพากษ์ และอภิปรายผลสรุปการดำเนินงานโครงการ พร้อมทั้งตีพิมพ์ เผยแพร่ องค์ความรู้และการปฏิบัติงานการจัดการองค์ความรู้เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ในชุมชนต่อไป

ผลการศึกษา

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อออกแบบสร้างสรรค์นวัตกรรมโคมลันนาร่วมสมัยสำหรับสำหรับผู้ประกอบการในชุมชนเมืองสาทรหลวง จังหวัดเชียงใหม่

ขั้นตอนที่ 1 ลงพื้นที่ครั้งที่ 1 ร่วมกันแลกเปลี่ยนองค์ความรู้เดิมที่ทางกลุ่มมี แล้ววิเคราะห์ปัญหาตามแนวคิดในการออกแบบหัตถกรรมเชิงนวัตกรรม ในประเด็นรูปทรงและประโยชน์ใช้สอย โดยการท้าววิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ตัวแทนของกลุ่มผู้ผลิตโคมลันนาในชุมชน เพื่อคัดเลือกประเภทของโคมที่ขายดีที่สุด และประสบปัญหามากที่สุดมาเป็นกรณีศึกษาในการวิจัย ได้แก่ โคมแขนแบบ 8 เหลี่ยม / และโคมลันนาแบบ 4 เหลี่ยม (รูปแบบใหม่ ซึ่งพัฒนาต่อยอดจากโคมกระบอก เพื่อเพิ่มทางเลือก ในการเข้าถึงลูกค้ากลุ่มใหม่หรือเปิดตลาดใหม่ได้) ให้มีลักษณะพับ สามารถลดขนาดประหยัดพื้นที่ในการจัดเก็บได้เช่นเดียวกัน โดยจัดประชุมร่วมกับกลุ่มตัวอย่างร้านผู้ประกอบการ พร้อมเครือข่าย ใช้เทคนิควิธีการ จัดประชุมพร้อมร่วมพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จำนวน 2 ครั้ง ครั้งละ 15 คน เพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบนวัตกรรมโคมลันนาร่วมสมัยจากการพัฒนาร่วมกัน จากผลการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR)

ขั้นตอนที่ 2 ลงพื้นที่ครั้งที่ 2 สร้างต้นแบบในขั้นตอนเพื่อพัฒนาหาความเหมาะสมของรูปแบบต้นแบบโคม

ภาพที่ 3 แสดงการร่วมกันระหว่างผู้วิจัยกับตัวแทนผู้ประกอบการในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ต้นแบบต่อกัน

ขั้นตอนที่ 3 ลงพื้นที่ครั้งที่ 3 เพื่อตรวจสอบและปรับแก้ต้นแบบเพื่อหาความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาดั้งเดิม

ภาพที่ 4 แสดงรูปแบบผลิตภัณฑ์นวัตกรรมโคมล้านนาแบบ 8 เหลี่ยม (พับได้) และรูปแบบ 4 เหลี่ยม (แบบใหม่) พับได้ ร่วมกับตัวแทนผู้ประกอบการในชุมชน

รูปแบบที่ 1 โคมแขวนแบบ 8 เหลี่ยม

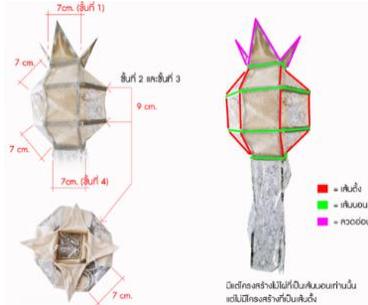
ตารางที่ 1 วิเคราะห์ปัญหาตามแนวคิดในการออกแบบนวัตกรรมเชิงนวัตกรรมในประเด็นรูปทรงและประโยชน์ใช้สอยของโคมแขวนแบบ 8 เหลี่ยม เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบ

รูปแบบโคมแขวนแบบ 8 เหลี่ยม	รูปทรง		ประโยชน์ใช้สอย	
	ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น	คุณค่าทางความงาม	วัสดุและกรรมวิธีการผลิต	ประโยชน์ใช้สอย
	โคมเสมาธรรมจักร หรือโคมร่มด้าม มีรูปทรงที่เหมือนร่มด้าม (มดแดง) และรูปทรงเป็นแปดเหลี่ยมจึงเรียกว่า ธรรมจักร ซึ่งหมายถึง “ความแข็งแรงในธรรม” จะใช้ในงานยี่เป็งหรือวันตั้งธรรมมหาชาติเวสสันดรชาดก ใช้แขวนไว้ในโบสถ์บนศาลา ในวิหาร หรือทำค้ำไม้ไผ่ทำซักรอกแขวนข้างโบสถ์ วิหารเป็นพุทธรูป รูปทรงมีความเป็นเอกลักษณ์ สื่อถึงความเป็นโคมล้านนามากที่สุด ในจำนวนโคมทั้งหมด 10 ชนิด	มีส่วนส่วนของรูปทรงที่สวยงาม มีขนาดตั้งแต่ 7 นิ้วขึ้นไป ทั้งมีการตกแต่งส่วนหาง ด้วยการดัดลวดลายแบบล้านนา และประดับด้วยกระดาษเงิน กระดาษทอง ปัญหา : (1) รูปแบบเดิมส่งผลกระทบต่อกรับต้นทุนการขนส่งที่สูงเกินราคาสินค้า ทำให้เสียโอกาสสำหรับการขายให้กลุ่มลูกค้าทางไกล (2) ขนาดที่มีผลกระทบต่อกรับจุกทำให้การส่งหรือเก็บพักลูกค้าเปลืองพื้นที่ใช้สอย	ใช้วัสดุธรรมชาติ คือไม้ไผ่เหี้ยะเหลาให้เป็นเส้น นำมาหักเป็นเหลี่ยมหรือตามต้องการ ผูกด้วยด้ายให้แน่น เมื่อมัดโครงเสร็จแล้ว นำไม้ที่เตรียมไว้มาหักมุม เพื่อทำโคมเป็นรูปสามเหลี่ยม เมื่อทำเป็นโครงสำเร็จแล้ว ดัดกระดาษรอบโครง ปล่อยให้ส่วนบนไว้เพื่อเป็นช่องใส่หลอดไฟ การดัดงัดลวดลาย อาจจะเป็นลายดอกก่ากอก (ลายประจำยาม) ลายตะวัน สำหรับประดับตกแต่งแล้วติดหางโคมเป็นลำดับสุดท้าย	เป็นโคมไฟแบบแขวนเหมาะสำหรับการประยุกต์มาตกแต่งสถานที่ต่างๆ โรงแรม, รีสอร์ท, บ้านพักอาศัย

สรุปการวิเคราะห์ โคมแขวนแบบ 8 เหลี่ยม ด้านรูปทรงสื่อถึงเอกลักษณ์ของโคมล้านนา แต่รูปแบบเดิมส่งผลกระทบต่อกรับต้นทุนการขนส่งที่สูงเกินราคาสินค้าทำให้เสียโอกาสสำหรับการขายให้กลุ่มลูกค้าทางไกล และขนาดที่มีผลกระทบต่อกรับจุกทำให้การส่งหรือเก็บพักลูกค้าเปลืองพื้นที่ใช้สอย

จากผลการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้เสนอรูปแบบผลิตภัณฑ์โคมแขวนแบบ 8 เหลี่ยมร่วมสมัย ที่ยังคงรูปทรงที่เป็นเอกลักษณ์ของโคมล้านนา ออกแบบให้มีลักษณะพับส่วนบน และส่วนล่างเข้ามาไว้ในส่วนกลางของโคม จะเหลือขนาดความสูง 9 cm. สามารถลดขนาดประหยัดพื้นที่ในการจัดเก็บ และการขนส่ง มี 3 ขนาด คือโคม 7 นิ้ว 10 นิ้ว และ 12 นิ้ว จำนวน 1 ชุด โดยพิจารณาเลือกจากขนาดโคมที่ขายดี 3 ลำดับ โดยใช้แนวคิดการออกแบบหัตถกรรมเชิงนวัตกรรม

คือ การบูรณาการองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และความคิดสร้างสรรค์ สู่การออกแบบและพัฒนางานหัตถกรรมร่วมสมัย เพิ่มมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจ

แบบร่างโคมล้านนาพร้อมสมัย ขนาด 7 นิ้ว

ต้นแบบจริง พับลงมาจะเหลือความสูง 9 cm. (ตามแบบร่าง)

ภาพที่ 3 แสดงแบบร่างผลิตภัณฑ์นวัตกรรมโคมล้านนาพร้อมสมัยแบบ 8 เหลี่ยม (พับได้) และภาพต้นแบบจริงเมื่อนำมาซ้อนกันจำนวน 3 ชั้นจะช่วยประหยัดพื้นที่ในการจัดเก็บ และการขนส่ง

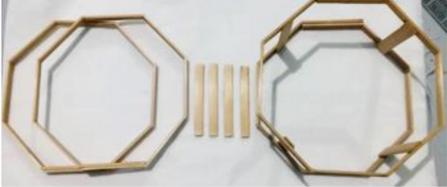
โคมพื้นเมืองที่มีลักษณะรูปทรง 8 เหลี่ยม จะมีขนาดแตกต่างกันตามลักษณะของการนำไปใช้งาน และการตกแต่งสถานที่ โครงสร้างของรูปทรงทำจากไม้ไผ่ทั้งหมด ยึดเข้าหากันทุกมุมด้วยกาวยางผสมกาวลาเท็กซ์ เมื่อนำมาตกแต่งกับลวดลายผ้าหรือกระดาษสา จะมีความแข็งแรง สวยงาม และมีเอกลักษณ์ในรูปแบบของโคมไฟพื้นเมืองล้านนา แต่มีปัญหาในการขนส่งในครั้งละจำนวนมากต่อเที่ยวบรรจุได้จำนวนไม่มากนัก เนื่องจากถูกจำกัดด้วยโครงสร้างที่ตายตัวไม่สามารถพับเก็บได้ ผู้วิจัยได้เล็งเห็นปัญหาจึงได้ทำการออกแบบและพัฒนาโครงสร้าง ให้ลดทอนโครงสร้างที่เป็นเส้นตั้งออก เหลือเฉพาะแต่โครงสร้างเส้นนอน แล้วให้ตัวผ้าที่ใช้ในการตกแต่ง เป็นตัวตั้ง ยึดให้รูปทรงยังคงความเป็นเอกลักษณ์ (8 เหลี่ยมตามเดิม) เมื่อคลี่กางออกมาใช้งาน เมื่อนำไปสาธิตให้แก่ตัวอย่างกลุ่มเป้าหมาย และได้ร่วมทดลองทำต้นแบบ สามารถจัดเก็บ และขนส่งได้จำนวนมากขึ้น ผู้ผลิต 1 คน สามารถผลิตได้ 1 โคม ตั้งแต่ทำโครงสร้างจนถึงหุ้มผ้าแล้วเสร็จ ภายใน 3-3.5 ชั่วโมง (จากการผลิตต้นแบบโคมพื้นเมืองขนาด 6 นิ้ว) ดังตารางเปรียบเทียบดังนี้

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบข้อมูล โคมล้านนาแบบ 8 เหลี่ยม ขนาด 7 นิ้ว 10 นิ้ว และ 12 นิ้ว

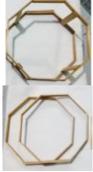
ภาพรูปแบบเดิม	ขนาดโคม (รูปแบบเดิม)	รายละเอียดระยะเวลาผลิต	ต้นทุน + ค่าแรง	ราคาขายต่อชิ้น	การขนส่งบรรจุในกล่อง 92 x 52 x 49 cm.	ค่าขนส่ง	กำไรต่อชิ้น	ผลกำไรเพิ่มขึ้นจากต้นทุน
	7 นิ้ว	3 ชั่วโมง	20 บาท	50 บาท	20 ชิ้น	50-150	30 บาท	1.5 เท่า
	10 นิ้ว	3 ชั่วโมง	30 บาท	80 บาท	10 ชิ้น	50-150	50 บาท	1.7 เท่า
	12 นิ้ว	3 ชั่วโมง	80 บาท	250 บาท	4 ชิ้น	50-150	170 บาท	2.1 เท่า
ภาพรูปแบบใหม่	ขนาดโคม (รูปแบบใหม่)	รายละเอียดระยะเวลาผลิต	ต้นทุน + ค่าแรง	ราคาขายต่อชิ้น	การขนส่งต่อกล่อง 92 x 52 x 49 cm.	ค่าขนส่ง / กล่อง	กำไรต่อชิ้น	ผลกำไรเพิ่มขึ้นจากต้นทุน
	7 นิ้ว	3 ชั่วโมง	25 บาท	70 บาท	40 ชิ้น	50-150	45 บาท	1.8 เท่า
	10 นิ้ว	3 ชั่วโมง	35 บาท	100 บาท	20 ชิ้น	50-150	65 บาท	1.9 เท่า
	12 นิ้ว	3 ชั่วโมง	150 บาท	350 บาท	8 ชิ้น	50-150	200 บาท	2.3 เท่า

สรุป : จากตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบโคมล้านนาดั้งเดิม และโคมล้านนาแบบพับได้ พบว่า โคมล้านนาพับได้สามารถช่วยลดโครงสร้างในการผลิต แต่ยังคงเอกลักษณ์ของโคมล้านนา 8 เหลี่ยม ซึ่งเมื่อวิเคราะห์แล้วพบว่า ส่วนต่างของกำไรจากรูปแบบใหม่ มากกว่ารูปแบบเดิมถึง 10-30% และช่วยประหยัดพื้นที่การขนส่ง ได้มากกว่าเดิม 1 เท่า จากการบรรจุในกล่องขนาดที่เท่ากัน (92 x 52 x 49 ซม.)

ตารางที่ 3 แสดงขั้นตอนการผลิตโคมล้านนาแบบ 8 เหลี่ยม (พับได้) ทั้งขนาด 7", 10" และ 12"

ขั้นตอน	รายละเอียด	ภาพประกอบ
1	นำเอาไม้ไผ่ที่ตัดเป็นท่อนมาผ่าให้ออกมาเป็นเส้นขนาด 1 เซนติเมตร	
2	นำไม้ที่ผ่าเป็นเส้นแล้วมาหักกับบล็อกที่เตรียมไว้ให้ได้จำนวน 5 ช่องๆ ละ 2 นิ้วครึ่งจำนวน 2 อันแล้วใช้ลวดมาทำในส่วนของจิกโคม (รูปร่าง 3 เหลี่ยม)	
3	เอาไม้ไผ่ที่เป็นเส้นจากขั้นตอนที่ 1 มาหักตามขนาดที่เราต้องการ โดยให้หักเป็นช่องขนาด 2 นิ้ว 9 ครั้งจำนวน 2 ชิ้น แล้วประกอบให้เป็น 8 เหลี่ยม จากนั้นให้หักไม้ขนาดความยาว 3 นิ้วครึ่ง จำนวน 4 ชิ้น แล้วเอามาประกอบเข้ากับวง 8 เหลี่ยมทั้งสองชิ้นแล้วติดผ้าลายไทยที่เตรียมไว้	
4	นำเอาผ้าที่เตรียมไว้ (สามารถปรับเปลี่ยนลวดลายตามอัตลักษณ์ชุมชนได้) มาตัดส่วนหัวและท้ายจะมีสามเหลี่ยม 8 ชิ้น สี่เหลี่ยม 8 ชิ้นแล้วใช้กาวสำหรับงานผ้าเอาทั้งสองอย่างมาประกอบกัน	
5	นำเอาทั้ง 3 ชิ้น มาประกอบเข้าด้วยกันแล้วเก็บรายละเอียดให้เรียบร้อยใช้ผ้ากั้น ตกแต่งให้สวยงามแล้วมัดเชือกหรือติดขายโคม สำหรับแขวนเพื่อใช้ตกแต่งสถานที่ต่างๆ ตามที่ต้องการ	

ตารางที่ 4 ตารางเปรียบเทียบรูปแบบโคมไฟเดิม และใหม่ เพื่อหาแนวทางการพัฒนานวัตกรรมโคมล้านนา

แบบ	ลักษณะ	รูปแบบ	โครงสร้าง	วัสดุ
โคมแปดเหลี่ยมเดิม (พับไม่ได้)				
โคมแปดเหลี่ยมใหม่ (พับได้)				

สรุป : จากตารางที่ 4 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างของรูปแบบ โครงสร้าง และวัสดุของโคมล้านนาแบบเดิมกับแบบใหม่ โดยใช้แนวคิดการออกแบบหัตถกรรมเชิงนวัตกรรม ลวดสลัก และโครงสร้างลงเพื่อให้สามารถลดข้อด้อยของตัวโครง แต่ยังคงรูปทรง 8 เหลี่ยม และใช้งานได้ดั้งเดิม ไม่มีผลกระทบต่อการใช้งาน แต่ช่วยแก้ปัญหาการขนส่งที่สูงเกินราคาสินค้าทำให้เสียโอกาสสำหรับการขายให้กลุ่มลูกค้าทางไกล และขนาดที่มีผลต่อการบรรจุทำให้การส่งหรือเก็บพักสินค้าเปลืองพื้นที่ใช้สอย

รูปแบบที่ 2 โคมล้านนาร่วมสมัยแบบ 4 เหลี่ยม (พับได้) รูปแบบใหม่

ตารางที่ 5 วิเคราะห์ปัญหาตามแนวคิดในการออกแบบหัตถกรรมเชิงนวัตกรรมในประเด็นรูปทรงและประโยชน์ใช้สอยของโคมแขวนแบบ 4 เหลี่ยม โดยพัฒนามาจากโคมกระบอก เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบ

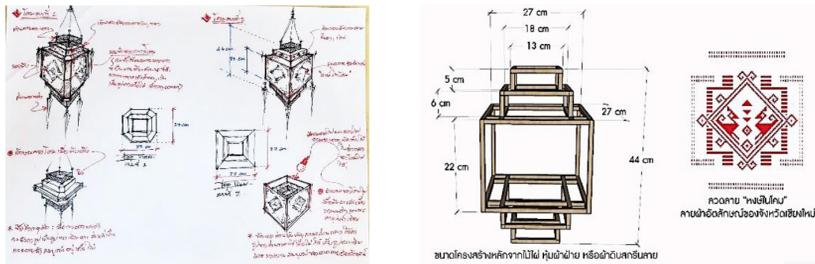
โคมกระบอก (แบบทรงสี่เหลี่ยม และทรงกลม)	รูปทรง		ประโยชน์ใช้สอย	
	ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น	คุณค่าทางความงาม	วัสดุและกรรมวิธีการผลิต	ประโยชน์ใช้สอย
	โคมกระบอก เป็นโคมที่ทำงานกว่าโคมชนิดอื่นๆ ในจำนวนโคมทั้งหมด 10 ชนิดของล้านนา มีทั้งทรงกลมและทรงสี่เหลี่ยม สำหรับทรงสี่เหลี่ยม บ้างเรียก โคมล้อ เนื่องจากคล้ายโคมที่ใช้แขวนติดกับขบวนเกวียนที่พ่อค้าวัวต่างใช้เดินทางในยามค้าคั้น ปัญหา : ยังไม่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นมากนัก หากยังไม่มีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ในความเป็นล้านนาร่วมสมัย	โคมกระบอกมีทั้งทรงกลมและทรงสี่เหลี่ยม ตกแต่งด้วยการตัดลวดลายแบบล้านนาทั่วไป ประดับด้วยกระดาดเงิน, ทอง ปัญหา : (1) รูปแบบสินค้าไม่แปลกใหม่ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงลูกค้ากลุ่มใหม่ได้ (2) รูปแบบลอกเลียนแบบได้ง่ายทำให้ลดคุณค่าความงามของโคม ไม่เป็นที่โดดเด่น	ใช้ไม้ไผ่เหลาแบนกว้าง ประมาณ 1 เซนติเมตร หนา 2-3 มม. ขุดเป็นวงกลมเท่ากัน 2 วง ไว้เป็นโครงส่วนหัวและส่วนท้ายเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 15 cm.ติดด้วยกระดาดสา ตัดลวดลายประดับตกแต่ง โดยใช้กระดาดเงิน, ทอง ลวดลายประดับ ขึ้นอยู่กับกลุ่มผู้ผลิตว่าจะเลือกลายล้านนา ลายใด นำมาตกแต่งปล้อยส่วนบน และส่วนท้ายไว้ เพื่อเป็นช่องใส่หลอดไฟ	เป็นโคมไฟแบบแขวนเหมาะสำหรับการประยุกต์มาตกแต่งสถานที่ต่างๆ โรงแรม, รีสอร์ท, บ้านพักอาศัย

สรุปการวิเคราะห์ โคมกระบอก ด้านรูปทรงยังไม่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นมากนัก หากยังไม่มีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ในความเป็นล้านนาร่วมสมัย รูปแบบสินค้าไม่แปลกใหม่ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงลูกค้ากลุ่มใหม่หรือเปิดตลาดใหม่ได้ อีกทั้งรูปแบบลอกเลียนแบบได้ง่ายทำให้ลดคุณค่าความงามของโคม ไม่เป็นที่โดดเด่น

จากผลการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้เสนอรูปแบบผลิตภัณฑ์โคมล้านนาร่วมสมัยมีลักษณะรูปทรง 4 เหลี่ยม เกิดจากแนวความคิดที่เกิดจากการนำโคมทรงกระบอกมาต่อยอดเพื่อให้มีรูปแบบร่วมสมัยและสามารถพับเก็บได้ สำหรับกลุ่มผู้ประกอบการในชุมชนเมืองสาทร ขายให้แก่นักท่องเที่ยวที่ซื้อไปเป็นของที่ระลึก เนื่องจากพับ ลดขนาดลงได้ ทำให้ง่ายต่อการพกพา จัดเก็บ และขนส่ง ส่งเสริมการขายในรูปแบบออนไลน์ สามารถนำไปประดับตกแต่งบ้านพักอาศัยแบบร่วมสมัย เพิ่มทางเลือกใหม่ให้กับกลุ่มลูกค้า ที่ต้องการสินค้าที่มีอัตลักษณ์ของเชียงใหม่ โดยโครงสร้างของรูปทรงทำจากไม้ไผ่ทั้งหมด ยึดเข้าหากันทุกมุมด้วยกาวยางผสมลาเท็กซ์ ตกแต่งกับลวดลาย “หงส์ในโคม” ซึ่งเป็นลวดลายอัตลักษณ์ของจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ นายประจัญ ปรัชญ์สกุล ได้ประกาศให้ลาย “หงส์ในโคม” เป็นลวดลายที่เป็นอัตลักษณ์ประจำจังหวัด ณ วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2565 ความหมายของลวดลายคือ “หงส์” หรือ

บางพื้นที่เรียกว่าลาย “นกกินน้ำร่วมต้น” ปรากฏอยู่บนผืนผ้าชิ้นตีนจกของพระราชชายาเจ้าดารารัศมีพระราชยาใน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงสวมใส่ผ้าลายนี้ คล้ายกับรูปหงส์ หรือนกที่หันหน้าชนกัน ลายนี้จะอยู่ในใจกลางของรูปสี่เหลี่ยม ส่วนลาย “โคม” เป็นลายรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน และลายรูปสี่เหลี่ยมย่อมุม มีรูปลักษณะ คล้ายกับโคมแขวน ทำหน้าที่เป็นกรอบล้อมรอบรูปหงส์ ชาวล้านนาประดิษฐ์โคมขึ้น เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ในวันเพ็ญเดือนยี่หรือวันลอยกระทง รวมกันแล้วจึงเป็นที่มาของลายผ้าที่ชื่อว่า “หงส์ในโคม” มีอัตลักษณ์ลักษณะชัดเจน ในรูปแบบของโคมไฟพื้นเมืองล้านนา ซึ่งอัตลักษณ์ หมายถึงคุณลักษณะเฉพาะตัวซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ของลักษณะเฉพาะ บุคคล สังคม ชุมชนหรือประเทศนั้นๆ อาจรวมถึง เชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรมท้องถิ่น และศาสนา ฯลฯ ซึ่งมีคุณลักษณะ ที่ไม่ทั่วไปหรือสากลกับสังคมอื่นๆ หรือเป็นลักษณะที่ไม่เหมือนกับของคนอื่นๆ (อภิญา เพ็ญพัสกุล, 2546)

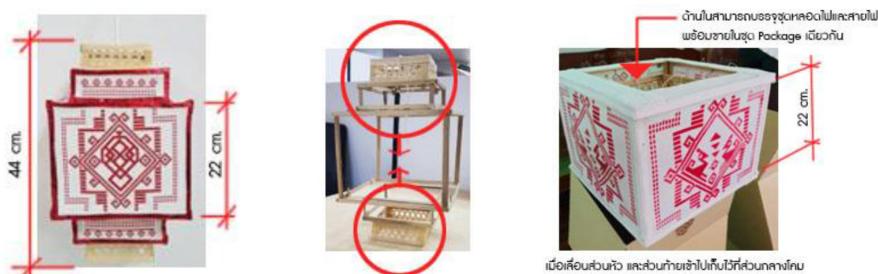
ผู้วิจัยจึงได้นำลวดลายที่เป็นอัตลักษณ์ ถ่ายทอดบนตัวผลิตภัณฑ์ให้มีความร่วมสมัย (โดยใช้แนวคิด การออกแบบหัตถกรรมเชิงนวัตกรรม คือ การบูรณาการองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และความคิดสร้างสรรค์ สู่การออกแบบและพัฒนางานหัตถกรรมร่วมสมัย เพิ่มมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจ) มีขนาดตามรายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 4 แสดงแบบร่าง โคมล้านนาแบบ 4 เหลี่ยม แบบพับได้รูปแบบใหม่โดยใช้ลวดลาย “หงส์ในโคม”

ภาพที่ 5 แสดงต้นแบบ โคมล้านนาแบบ 4 เหลี่ยม (พับได้) เพื่อการขนส่ง รูปแบบใหม่โดยใช้ลวดลาย “หงส์ในโคม”

ภาพที่ 6 แสดงโครงสร้างที่สามารถพับ เพื่อลดขนาด เหมาะสำหรับการจัดเก็บและการขนส่ง

จากภาพที่ 6 แสดงโครงสร้างของตัวโคมที่ทำจากไม้ไผ่ และดึงด้วยเส้นเชือกแบบทะแยงมุม เพื่อสะดวกต่อการพับยอส่วนหัว และส่วนท้าย เข้าจัดเก็บไว้ในส่วนกลาง ซึ่งสามารถลดขนาดความสูงจากเดิม 44 cm. ลดลงเหลือ 22 cm. หรือลดลง 1 เท่า สาโดยด้านบนสามารถบรรจุชุดหลอดไฟ สายไฟ ที่เป็นส่วนประกอบของโคมไฟลงไปในส่วนกลาง จัดเก็บและขายรวมใน package เดียวกัน ซึ่งโครงสร้างส่วนกลางยังมีความแข็งแรงตามเดิมจากโครงสร้างไม้ไผ่สามารถรับน้ำหนักเมื่อมีการซ้อนกันได้ และคงสภาพของลวดลาย “หงส์ในโคม” ไม่ให้เกิดริ้วรอยยับบนตัวผ้า

ตารางที่ 6 แสดงข้อมูล โคมล้านนา แบบ 4 เหลี่ยม แบบพับได้

ภาพรูปแบบ	ขนาดโคม	รายละเอียดระยะเวลาการผลิต	ต้นทุน + ค่าแรง	ราคาขายต่อชิ้น	การขนส่งต่อกล่อง	ค่าขนส่ง / กล่อง	กำไรต่อชิ้น	ผลกำไรเพิ่มขึ้นจากต้นทุน
	27 x 27 x 44 ซม.	4-4.5 ชั่วโมง	200 บาท	500 บาท	6 ชิ้น	50-150	300 บาท	60-70%

สรุป : จากตารางที่ 4 แสดงข้อมูลของโคมล้านนารูปทรง 4 เหลี่ยม แบบพับได้ ส่งผลให้เกิดประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ ตามแนวคิดการออกแบบนวัตกรรมเชิงนวัตกรรม พบว่า มีกำไรจากต้นทุนถึง 60-70% และช่วยประหยัดพื้นที่การขนส่ง ได้มากกว่าเดิม 1 เท่า จากการบรรจุในกล่องขนาดที่เท่ากัน (92 x 52 x 49 ซม.) ซึ่งขั้นตอนการผลิตเน้นกระบวนการที่ไม่ซับซ้อนมากนัก เพื่อให้กลุ่มผู้ผลิตที่หลากหลายช่วงวัยสามารถเข้าถึงในการผลิตโคมล้านนารูปแบบใหม่ได้

ตารางที่ 7 ขั้นตอนการผลิตโคมล้านนา 4 เหลี่ยม (รูปแบบใหม่) แบบพับได้ ลวดลายอัตลักษณ์ “หงส์ในโคม”

ขั้นตอน	รายละเอียด	ภาพประกอบ
1	นำเอาไม้ไผ่ที่ตัดเป็นท่อนมาผ่าให้ออกมาเป็นเส้นขนาด 1 เซ็นติเมตรแล้วหักตามแบบทั้งหมดสามขนาด	
2	ขนาดที่ 1 เอาไม้ที่ผ่าเป็นเส้นแล้วมาหักกับบล็อกที่เตรียมไว้ให้ได้จำนวน 5 ช่องละ 12 cm จำนวน 4 ชิ้นแล้วใช้ไม้ดอกเอามาสานให้เป็นลวดลายสวยงามเอามาประกอบกันให้เป็นสี่เหลี่ยม เป็นส่วนประกอบชั้นบนสุด และชั้นล่างสุดของโคม	
3	ขนาดที่ 2 นำเอาไม้ไผ่ที่ผ่าเป็นเส้นมาหักตามขนาดที่เราต้องการโดนให้หักเป็นช่องขนาด 18 cm ให้ได้ 5 ช่องจำนวน 4 ชิ้นแล้วประกอบให้เป็นสี่เหลี่ยมจากนั้นให้หักไม้ขนาดความยาว 5 cm จำนวน 8 ชิ้น แล้วเอามาประกอบเข้ากับสี่เหลี่ยมทั้งให้ได้ 2 ชิ้น แล้วตัดผ้าลายที่เตรียมไว้ ซึ่งเป็นส่วนประกอบชั้นที่ 2 จากบน และล่าง โดยการพับ หดส่วนหัวและส่วนท้าย จะใช้เชือกดึงทะแยงมุมรั้งไว้กับโครงสร้างส่วนกลาง ไม่ให้เสียรูปทรงเมื่อการออก และสามารถพับเก็บได้ง่าย	

ตารางที่ 7 ขั้นตอนการผลิตโคมล้านนา 4 เหลี่ยม (รูปแบบใหม่) แบบพับได้ ลวดลายอัตลักษณ์ “หงส์ในโคม” (ต่อ)

ขั้นตอน	รายละเอียด	ภาพประกอบ
4	ขนาดที่ 3 เอาไม้ที่ผ่าเป็นเส้นมาหักให้ได้สี่เหลี่ยม 2 ชั้น ขนาดช่องละ 27 cm ให้ได้ 5 ช่องจำนวน 2 ชั้น และตัดไม้สำหรับประกอบให้เป็นสี่เหลี่ยมให้ได้ขนาดกว้าง 27x22 cm แล้วติดผ้าที่มีลวดลายสวยงาม	
5	นำเอาทั้งสามอันมาประกอบเข้าด้วยกันแล้วเก็บรายละเอียดให้เรียบร้อยใช้ผ้ากั้นตกแต่งให้สวยงาม ส่วนท้ายใช้เชือกถักตกแต่งเป็นหางโคม แล้วมัดเชือกสำหรับแขวนเพื่อใช้ประดับอาคาร สถานที่ต่างๆ ตามที่ต้องการ	

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การสร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์โคมล้านนาร่วมสมัย ร่วมกับการแลกเปลี่ยนกับตัวแทนชุมชน สำหรับกลุ่มผู้ประกอบการร้านค้า และผู้ผลิตในชุมชนเมืองสาทรหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ในการถ่ายทอดกิจกรรมอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้การสร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์โคมล้านนาสำหรับส่งเสริมการขายด้วยวิถีใหม่ชุมชนเมืองสาทรหลวง จ.เชียงใหม่ โดยดำเนินการจัด (1) วันที่ 19 สิงหาคม 2565 ณ วัดเมืองสาทรน้อย ต.หนองหอย อ.เมือง จ.เชียงใหม่ และ (2) วันที่ 23 สิงหาคม 2565 ณ โรงเรียนวัดเมืองสาทร ต.หนองหอย อ.เมือง จ.เชียงใหม่

ภาพที่ 8 แสดงการถ่ายทอดองค์ความรู้การสร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์โคมล้านนา

โดยจัดกิจกรรมอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบสร้างสรรค์นวัตกรรมโคมล้านนาร่วมสมัย สำหรับสำหรับผู้ประกอบการในชุมชนเมืองสาทรหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ณ วัดเมืองสาทรน้อย และ ณ โรงเรียนวัดเมืองสาทร จำนวน 2 วัน โดยนำผลิตภัณฑ์ต้นแบบ ไปสาธิตวิธีการผลิตในแต่ละขั้นตอน รวมถึงอธิบายแนวความคิดในการออกแบบ กลุ่มเป้าหมายคือ ทายาทรุ่นใหม่ คนในชุมชนหรือบริเวณใกล้เคียง และบุคลากรทางหน่วยงานภาครัฐ เพื่อช่วยสนับสนุนต่อยอด รวมถึงผู้ประกอบการในชุมชนเมืองสาทรหลวง และผู้ที่สนใจ โดยวิทยากรอบรม ได้แก่ นักวิจัย และตัวแทนสมาชิกกลุ่มผู้ประกอบการร้านรัตนโคมล้านนา จำนวน 4 คน ที่พัฒนารูปแบบร่วมกัน และมีการประเมินความพึงพอใจต่อการใช้งานในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับรูปทรงและประโยชน์ใช้สอย โดยตัวแทนกลุ่มผู้ประกอบการในชุมชนจำนวน 15 ราย

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของผู้ประกอบการที่มีต่อผลิตภัณฑ์ต้นแบบ โคม 8 เหลี่ยม (n=15)

ที่	รายละเอียด	ค่าเฉลี่ย (\bar{x})	S.D.	ระดับความคิดเห็น
	ด้านรูปทรง			
1	มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว	4.66	0.47	ระดับดีมาก
2	รูปทรงสวยงาม มีความร่วมสมัย	4.55	0.49	ระดับดีมาก
3	ลวดลายสวยงาม	4.00	0.47	ระดับดี
4	ความสวยงามของการผสมผสานระหว่างวัสดุ	4.55	0.49	ระดับดีมาก
5	ส่งผลต่อการจัดจำหน่ายและสร้างรายได้	4.77	0.41	ระดับดีมาก
	ค่าเฉลี่ยรวม	4.50	0.46	ระดับดีมาก
	ด้านประโยชน์ใช้สอย			
1	ผลิตภัณฑ์เหมาะสมกับการใช้งาน	4.55	0.49	ระดับดีมาก
2	ช่วยลดต้นทุนในการขนส่ง	4.77	0.41	ระดับดีมาก
3	ประหยัดพื้นที่ในการจัดเก็บ	4.66	0.47	ระดับดีมาก
4	น้ำหนักเบา	4.10	0.47	ระดับดี
	ค่าเฉลี่ยรวม	4.52	0.46	ระดับดีมาก
	ด้านวัสดุและกรรมวิธีการผลิต			
1	มีความเป็นไปได้ในการผลิต	4.44	0.49	ระดับดี
2	ระยะเวลาในการผลิต	4.00	0.81	ระดับดี
3	วัสดุมีความแข็งแรง	4.22	0.62	ระดับดี
4	ทำความสะอาดง่าย	3.88	0.31	ระดับดี
	ค่าเฉลี่ยรวม	4.13	0.55	ระดับดี
	ค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมด	4.38	0.49	ระดับดี

จากตารางที่ 8 แสดงการประเมินความพึงพอใจของผู้ประกอบการที่มีต่อผลิตภัณฑ์ต้นแบบ โคม 8 เหลี่ยม โดยรวม มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ อยู่ในระดับดี (\bar{x}) 4.38 S.D. = 0.49 จำแนกเป็นด้านรูปทรง ในประเด็นที่ส่งผลต่อการจัดจำหน่ายและสร้างรายได้ และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว อยู่ในระดับดีมาก (\bar{x}) 4.50 S.D. = 0.46 ด้านประโยชน์ใช้สอย ในประเด็นช่วยลดต้นทุนในการขนส่ง และประหยัดพื้นที่ในการจัดเก็บ อยู่ในระดับดีมาก (\bar{x}) 4.52 S.D. = 0.46 และด้านวัสดุและกรรมวิธีการผลิต อยู่ในระดับดี (\bar{x}) 4.13 S.D. = 0.55

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของผู้ประกอบการที่มีต่อผลิตภัณฑ์ต้นแบบ โคม 8 เหลี่ยม (n=15)

ที่	รายละเอียด	ค่าเฉลี่ย (\bar{x})	S.D.	ระดับความคิดเห็น
	ด้านรูปทรง			
1	มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว	4.70	0.45	ระดับดีมาก
2	รูปทรงสวยงาม มีความร่วมสมัย	4.77	0.41	ระดับดีมาก
3	ลวดลายสวยงาม	4.65	0.47	ระดับดีมาก
4	ความสวยงามของการผสมผสานระหว่างวัสดุ	4.65	0.47	ระดับดีมาก

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของผู้ประกอบการที่มีต่อผลิตภัณฑ์ต้นแบบ โคม 8 เหลี่ยม (n=15) (ต่อ)

ที่	รายละเอียด	ค่าเฉลี่ย (\bar{x})	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
5	ส่งผลต่อการจัดจำหน่ายและสร้างรายได้	4.75	0.45	ระดับดีมาก
	ค่าเฉลี่ยรวม	4.70	0.45	ระดับดีมาก
	ด้านประโยชน์ใช้สอย			
1	ผลิตภัณฑ์เหมาะสมกับการใช้งาน	4.65	0.47	ระดับดีมาก
2	ช่วยลดต้นทุนในการขนส่ง	4.77	0.41	ระดับดีมาก
3	ประหยัดพื้นที่ในการจัดเก็บ	4.66	0.47	ระดับดีมาก
4	น้ำหนักเบา	4.33	0.54	ระดับดี
	ค่าเฉลี่ยรวม	4.60	0.47	ระดับดีมาก
	ด้านวัสดุและกรรมวิธีการผลิต			
1	มีความเป็นไปได้ในการผลิต	4.65	0.47	ระดับดีมาก
2	ระยะเวลาในการผลิต	4.55	0.49	ระดับดีมาก
3	วัสดุมีความแข็งแรง	4.55	0.49	ระดับดีมาก
4	ทำความสะอาดง่าย	3.88	0.31	ระดับดี
	ค่าเฉลี่ยรวม	4.40	0.44	ระดับดี
	ค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมด	4.56	0.45	ระดับดีมาก

จากตารางที่ 9 แสดงการประเมินความพึงพอใจของผู้ประกอบการที่มีต่อผลิตภัณฑ์ต้นแบบ โคม 4 เหลี่ยม โดยรวม มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ อยู่ในระดับดีมาก (\bar{x}) 4.56 S.D. = 0.45 จำแนกเป็นด้านรูปทรง ในประเด็นรูปทรงสวยงามและมีความร่วมสมัย ส่งผลต่อการจัดจำหน่ายและสร้างรายได้ และมีอัตลักษณ์เฉพาะตัว อยู่ในระดับดีมาก (\bar{x}) 4.70 S.D. = 0.45 ด้านประโยชน์ใช้สอย ในประเด็นช่วยลดต้นทุนในการขนส่ง และประหยัดพื้นที่ในการจัดเก็บ อยู่ในระดับดีมาก (\bar{x}) 4.60 S.D. = 0.47 และด้านวัสดุและกรรมวิธีการผลิต อยู่ในระดับดี (\bar{x}) 4.40 S.D. = 0.44

อภิปรายผล

การสร้างกรอบแนวคิดในการออกแบบสร้างสรรค์นวัตกรรมโคมล้านนาร่วมสมัยสำหรับผู้ประกอบการในชุมชนเมืองสาทรหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ในประเด็นรูปทรง ประโยชน์ใช้สอย วัสดุและกรรมวิธีการผลิต ใช้แนวคิดการออกแบบหัตถกรรมเชิงวัฒนธรรม โดยการออกแบบให้รูปทรงสามารถพับ ลดขนาดลงได้ พบว่า ช่วยลดพื้นที่ในการจัดเก็บและลดต้นทุนในการขนส่ง รูปทรงสวยงามและมีความร่วมสมัย และมีอัตลักษณ์เฉพาะตัว จะเป็นประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ช่วยให้สามารถเข้าถึงลูกค้ากลุ่มใหม่หรือเปิดตลาดใหม่ได้ สอดคล้องกับการออกแบบหัตถกรรมเชิงวัฒนธรรม : คุณค่า นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ คือ การบูรณาการองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีและความคิดสร้างสรรค์ สู่การออกแบบและพัฒนางานหัตถกรรมร่วมสมัย เพิ่มมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจ ซึ่งแนวคิดการออกแบบหัตถกรรมเชิงวัฒนธรรม มีองค์ประกอบ 2 ส่วนคือ 1) คุณค่าของงานหัตถกรรม ประกอบด้วย 1.1) คุณค่าความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity Values) 1.2) คุณค่าของวัสดุและกรรมวิธีการผลิต (Material and Process Values) 1.3) คุณค่าทางความงาม (Aesthetic Values) และ 1.4) คุณค่าทางประโยชน์ใช้สอย (Functional Values) 2) นวัตกรรม ประกอบด้วย 2.1) ความใหม่ (Newness) 2.2) ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ (Economic Benefits) 2.3) การใช้ความรู้ (Knowledge) และ 2.4) ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity Idea) ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าว จะเป็น

กรอบแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานหัตถกรรมเชิงนวัตกรรม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาในรูปแบบให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคและแสดงออกถึงคุณค่าของงานหัตถกรรมเชิงนวัตกรรมอย่างชัดเจน (ตระกูลพันธ์ พัทธเมธา, 2559) ลวดลายที่ปรากฏในโคมลันนาร่วมสมัย 4 เหลี่ยม คือ ลาย“หงส์ในโคม” ซึ่งเป็นลวดลายอัตลักษณ์ของจังหวัดเชียงใหม่ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง อัตลักษณ์ : การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด ซึ่งอัตลักษณ์ คือคุณลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้คุณลักษณะเฉพาะบุคคล สังคม ชุมชนหรือประเทศนั้นๆ อาจรวมถึง เชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรมท้องถิ่น และศาสนา ฯลฯ ซึ่งมีคุณลักษณะที่ไม่ทั่วไปหรือสากลกับสังคมอื่นๆ หรือเป็นลักษณะที่ไม่เหมือนกับของคนอื่นๆ (อภิญา เพ็ญฟูสกุล, 2546)

การถ่ายทอดองค์ความรู้การสร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์โคมลันนาร่วมสมัย ร่วมกับการแลกเปลี่ยนกับตัวแทนชุมชน สำหรับกลุ่มผู้ประกอบการร้านค้า และผู้ผลิตในชุมชนเมืองสาทรหลวง จังหวัดเชียงใหม่ มีการจัดประชุมร่วมกับกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการ พร้อมเครือข่าย ใช้เทคนิควิธีการ จัดประชุมพร้อมร่วมพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จำนวน 2 ครั้ง ครั้งละ 15 คน เพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบนวัตกรรมโคมลันนาร่วมสมัยจากการพัฒนาร่วมกัน จากผลการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยใช้กรอบแนวคิด ทฤษฎี SECI Model ซึ่งเป็นทฤษฎีหนึ่งของการบริหารจัดการความรู้ที่สามารถเข้าใจได้ง่าย เป็นการถ่ายทอดความรู้จากคนสู่คน และสามารถอธิบายจากมุมมองของความรู้ Explicit Knowledge (ความรู้ชัดแจ้ง) และ Tacit Knowledge (ความรู้ฝังลึก) สลับไปมาได้ จนเกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ ไม่หยุดนิ่ง ทำให้ได้รูปแบบโคมลันนาร่วมสมัยทรง 8 เหลี่ยม และ 4 เหลี่ยม แบบพับได้ ช่วยลดพื้นที่ในการจัดเก็บ และลดต้นทุนในการขนส่ง มีอัตลักษณ์เฉพาะตัว เป็นประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ สอดคล้องกับผลการวิจัย เรื่อง กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการจัดการธุรกิจชุมชน เพื่อการสร้างเสริมความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชน พบว่า กระบวนการเรียนรู้ใช้จากการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน โดยสำรวจความต้องการ มีความสนใจในการจัดตั้งกลุ่มร่วมกัน ผู้นำกลุ่มเริ่มหาความรู้เกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มและ ความรู้เกี่ยวกับการทอผ้าไหมมัดหมี่ด้วยตนเองก่อนและขยายผลความรู้ไปยังสมาชิกที่สนใจ ใช้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการเตรียมสมาชิกของชุมชนให้มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการปลูกหม่อน เลี้ยงไหม การสาวไหม การออกแบบลายผ้าไหม การทอผ้าโดยใช้การเรียนรู้แบบทดลองทำกันเองในระยะแรก กลุ่มสมาชิก เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง (วรัทยา ธรรมกิติภพ, 2559)

คำแนะนำและข้อเสนอแนะ

1. พัฒนารูปแบบที่สามารถประหยัดลดสัดส่วนได้มากกว่านี้เพื่อลดพื้นที่การจัดเก็บและต้นทุน
2. ทหาวัสดุทดแทนโครงสร้างไม้ไผ่ เนื่องจากปัจจุบันไม้ไผ่หายาก
3. เพิ่มบรรจุภัณฑ์เพื่อส่งเสริมการขายให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติจำหน่ายเป็นของที่ระลึกของชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

บทความเรื่องการออกแบบสร้างสรรค์นวัตกรรมโคมลันนาร่วมสมัยสำหรับผู้ประกอบการในชุมชนเมืองสาทรหลวง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นเนื้อหาส่วนหนึ่งในวิจัยโครงการถ่ายทอดนวัตกรรมและเพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์โคมลันนาร่วมสมัยเพื่อส่งเสริมการขายด้วยชีวิตวิถีใหม่ในชุมชนเมืองสาทรหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยจึงใคร่ขอขอบพระคุณแหล่งทุนอุดหนุนการทำกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรม จากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2565 รวมถึงองค์กรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หน่วยงานภาครัฐและเอกชน เทศบาลนครเชียงใหม่ โรงเรียนวัดเมืองสาทร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ที่ให้การสนับสนุนในการจัดทำโครงการนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- ตระกูลพันธ์ พัทธเมธา. (2559). *ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกับการพัฒนาสู่สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์*. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปะ, 36(1), 67-80.
- ญาดาวีมินทร์ พิษทองกลาง และประทีป พิษทองกลาง. (2560). *โคมล้านนา : รูปแบบการผลิตแบบดั้งเดิมและประยุกต์สมัยใหม่เชิงพาณิชย์*. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 43(2)
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนาอินเตอร์-ปริ้นท์.
- วิทย์ยา ธรรมกิติภพ. (2559). *กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการจัดการธุรกิจชุมชน เพื่อการสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของชุมชน*. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, 4(1)
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. (2536). *ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน*. กรุงเทพฯ: ต้นอ้อ.
- ศิริวัฒน์ นารีเลิศ. (2557). *วิวัฒนาการของศิลปะไทย*. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2565. จาก http://www.baanjommyut.com/library_2/extension-3/evolution_of_thai_art/16.html.
- สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์, พัทธรงค์ วัฒนสินธุ์, อัจฉรา จันทร์ฉาย และประกอบ คุปรัตน์. (2553). *นวัตกรรม: ความหมาย ประเภท และความสำคัญต่อการเป็นผู้ประกอบการ*. วารสารบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 33(128), 51-54.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12*. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2565. จาก https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=develop_issue
- อภิญา เพ็ญฟูสกุล. (2546). *อัตลักษณ์: การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา.
- อุทุมพร จามรมาน และคณะ. (2553). *การควบคุมการวัดประเมินและการจัดการความรู้*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

